Finantsinspektsioon

Märgukiri

23.11.2026 nr 4.11-3.1/8077

Finantspettuste riskide juhtimine

EESMÄRK

Finantsinspektsioon juhib käesoleva märgukirjaga tähelepanu finantspettuste riskide nõuetekohase juhtimise vajadusele ning esitab oma ootused nende riskide ennetamisele, tuvastamisele ja käsitlemisele. Märgukiri seondub Finantsinspektsiooni 2026.–2029. aasta strateegia ühe eesmärgiga, mille kohaselt esitab Finantsinspektsioon turuosalistele ootused finantspettustega seotud riskide juhtimiseks.

Finantspettuste risk on viimastel aastatel kasvanud. Pettused võivad põhjustada olulist kahju nii finantsasutustele kui ka nende klientidele ning kahjustada laiemalt usaldust finantssektori vastu. Finantsteenuste digitaliseerimine ja pettuseviiside kiire areng suurendavad vajadust nende riskide süsteemse ja ajakohase juhtimise järele.

Käesolevas märgukirjas käsitletakse finantspettuste riskina klientide vastu suunatud pettuseid, mille eesmärk on saada klientidelt pettuse teel rahalisi vahendeid või muud varalist kasu. Finantspettuste risk on valdkonnaülene risk, mis seostub eelkõige finantsasutuse juhtimiskorralduse, sisekontrollisüsteemi ja operatsiooniriski juhtimisega, kuid ka rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise, finantsteenuste osutamise ja klientide kaitse, makseteenuste turvalisuse, IKT-riskide ja digitaalse tegevuskerksuse ning teenuste edasiandmise nõuetega.

Finantsasutus rakendab oma tegevuse laadi, ulatust ja keerukust arvestades asjakohaseid meetmeid finantspettuste ennetamiseks, õigeaegseks avastamiseks ja tõkestamiseks ning neist tuleneva kahju piiramiseks. Finantsinspektsioon ootab järelevalvesubjektidelt (edaspidi ka finantsasutus) pettuseriskide terviklikku ja tulevikku suunatud juhtimist. See eeldab selgelt määratud vastutusalasid, tõhusaid kontrollimeetmeid, piisavat tehnoloogilist võimekust ning pettusjuhtumite analüüsimist ja neist õppimist.

Käesolev märgukiri on abistava iseloomuga ning kirjeldab Finantsinspektsiooni ootusi finantspettustega seotud riskide juhtimisele. Finantsasutus võib märgukirjas esitatud põhimõtete rakendamise viisi ja ulatuse määramisel lähtuda oma tegevuse laadist, mahust ja keerukusest ning talle ja tema klientidele avalduvate riskide hinnangust. Riskipõhine ja proportsionaalne lähenemine ei või siiski kaasa tuua kontrollimeetmete põhjendamatut nõrgenemist ega suurendada pettuste toimepanemise või kontrollidest läbipääsemise ohtu.

Märgukiri ei muuda õigusaktidest tulenevaid kohustuslikke nõudeid, mida finantsasutus peab täitma sõltumata käesolevas märgukirjas esitatud põhimõtetest.

Sakala 4, Tallinn
15030 Eesti / Estonia
T: +372 668 0500
E: info@fi.ee
www.fi.ee

Pettuseriskide tulemuslikuks juhtimiseks toimib finantsasutuse organisatsioonis terviklik süsteem, mis ühendab järgmised komponendid:

1. JUHTIMINE JA ORGANISATSIOONILINE RAAMISTIK

Finantsasutuse juhtorgan:

- ehitab tugeva organisatsiooni riskikultuuri, mis soodustab riskidest teavitamist, juhtumite analüüsimist ja kontrollikeskkonna pidevat täiustamist;
- kinnitab pettuseriskide juhtimise põhimõtted, sh selged rollid, vastutusalad ja aruandlusliinid;
- kaasab pettuseriskide juhtimisse asjakohasel määral äriüksused, riskijuhtimise, vastavuskontrolli, infoturbe, rahapesu ja terrorismi rahastamise ning massihävitusrelvade leviku rahastamise tõkestamise ja finantssanktsioonide rakendamise funktsiooni ning siseauditi;
- tagab asjaomaste üksuste ja kontrollifunktsioonide koostöö, teabevahetuse, sõltumatuse ning piisavad volitused;
- tagab piisavate ressursside, kompetentside ja tehnoloogiliste vahendite olemasolu;
- saab regulaarselt ülevaate pettuseriskide tasemest, peamistest trendidest ning rakendatud kontrollimeetmete tõhususest;
- vastutab pettuseriskide juhtimise eest nagu kõigi ülejäänud riskide juhtimise eest.

Juhtorgan vastutab pettuseriski juhtimise raamistiku loomise ja tõhusa toimimise eest, tagades selleks piisavad ressursid, asjakohased kontrollimeetmed ning riskide pideva hindamise ja seire.

2. PETTUSERISKIDE TUVASTAMINE, HINDAMINE JA ENNETAMINE

Finantsasutuse riskihindamine ja riskide ennetamine hõlmab:

- organisatsiooni tegevusega seotud pettuseriskide tuvastamist, regulaarset hindamist ja dokumenteerimist;
- toodete, teenuste, kliendisegmentide ja -kanalite ning muude lahendustega kaasnevate pettuseriskide hindamist ja juhtimist, arvestades nii turvalisust kui ka klientide kaitset;
- kursisolekut aktuaalsete pettusviiside ja -tüpoloogiatega ning nende võimaliku mõju hindamist finantsasutuse tegevusele ja klientidele;
- toimunud pettusjuhtumite ja -katsete, tuvastatud puuduste ning sektoriülese ohuteabe arvestamist riskihindamisel;
- pettuseriskide hindamist enne uute toodete, teenuste või tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõttu, uuele turule sisenemist ning enne oluliste muudatuste tegemist, samuti vajaduse korral täiendavate kontrollimeetmete rakendamist;
- pettuste ennetamiseks, avastamiseks ja mõju vähendamiseks riskipõhiste kontrollimeetmete rakendamist;
- kontrollimeetmete kujundamist ja rakendamist terviklikult ning koordineeritult, tagades pettuseriskide juhtimise, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise, operatsiooniriski, IKT-riski, infoturbe ja muude seotud valdkondade vahel piisava teabevahetuse ning andmete, protsesside ja kontrollimeetmete koostoime;
- töötajate teadlikkuse suurendamist pettuseriskidest ning klientide teavitamist peamistest pettuseohtudest;
- kontrollimeetmete tõhususe regulaarset hindamist ning ajakohastamist vastavalt riskikeskkonna muutustele.

Finantsasutus vaatab üle pettuseriskide juhtimise raamistiku regulaarselt, kuid vähemalt kord aastas. Protsess ei pea toimuma eraldiseisvalt, vaid võib sisalduda finantsasutuse tavapärase riskijuhtimise, sisekontrolli või juhtimissüsteemi hindamise raames. Pettuseriskide juhtimise raamistik vaadatakse üle ka siis, kui finantsasutuse tegevuses, ohupildis, pettusetüpoloogiates, tehnoloogilises keskkonnas, sektori praktikas või regulatiivsetes nõuetes ja ootustes toimub oluline muutus.

3. TEHNOLOOGILISED LAHENDUSED JA SEIRE

Finantsasutus kasutab pettuste tuvastamisel ja ennetamisel kaasaegseid tehnoloogilisi lahendusi ja hindab selliste lahenduste kasutamist regulaarselt. Finantsasutus võib oma tegevuse mahtu, ulatust ja riskitaset arvestades kasutada ka manuaalseid kontrollimeetmeid, kui ta on eelnevalt hinnanud nende sobivust, piisavust ning tõhusust pettuseriski juhtimiseks.

Sõltuvalt finantsasutuse äritegevuse iseloomust võivad asjakohased olla näiteks:

- reaalajas automatiseeritud tehinguseire lahendused;
- anomaaliate tuvastamise süsteemid;
- käitumismustrite analüüsil põhinevad lahendused;
- masinõppe ja tehisintellekti rakendused;
- võrgustikuanalüüsi või muude andmeanalüütiliste meetodite kasutamine;
- andmekvaliteedi ja hea andmehalduse tagamise lahendused;
- pettuse indikaatorite ja riskisignaalide keskne monitoorimine;
- muud finantsasutuse valikul riskide maandamiseks vajalikud ning sobivad lahendused.

Automatiseeritud või mudelipõhiste lahenduste kasutamisel tagab finantsasutus nende asjakohase juhtimise, testimise, valideerimise ja regulaarse ülevaatamise. Muu hulgas hinnatakse lahenduste tulemuslikkust, valehäireid ja avastamata jäänud pettusi ning tagatakse vajaduse korral piisav inimkontroll. Juhtorgan ja asjakohased kontrollifunktsioonid omavad piisavat ülevaadet selliste lahenduste kasutamisest ning nendega seotud riskidest.

4. KOLMANDATE OSAPOOLTE JA TEENUSEPAKKUJATEGA SEOTUD RISKID

Finantsasutus arvestab, et pettuseriskid võivad tuleneda ka kolmandate osapoolte, agentide, partnerite ja teenusepakkujate tegevuse kaudu. Kolmandate osapooltega seotud pettuseriskide juhtimise meetmete ulatuse ja rakendamise sageduse määramisel lähtub finantsasutus riskipõhisest lähenemisest, võttes arvesse kolmanda osapoole tegevuse iseloomu, koostöösuhte olulisust ning sellega seotud pettuseriski. Erilist tähelepanu pööratakse olulistele tegevuse edasiandmise partneritele, asjakohastele agentidele ja vahendajatele, kelle tegevus võib oluliselt mõjutada finantsasutuse pettuseriski.

Finantsasutus:

- hindab enne koostöö alustamist kolmanda osapoole usaldusväärsust ja temaga seotud pettusriske;
- määratleb lepingulised ootused riskide juhtimise ja teavitamise osas;
- omab piisavat ülevaadet teenusepakkujate kontrollikeskkonnast;
- jälgib oluliste teenusepakkujate riskiprofiili kogu koostöösuhte vältel;
- tagab õiguse hinnata kontrollimeetmete toimimist ning nõuda tuvastatud puuduste kõrvaldamist;
- tagab pettusekahtluste ja -juhtumite korral õigeaegse teabevahetuse ning kolmanda osapoole koostöö juhtumi lahendamisel;
- näeb ette meetmed koostöösuhte lõpetamiseks või teenuse üleviimiseks, kui pettuseriski ei ole võimalik vastuvõetava tasemeni vähendada;
- tagab, et teenuste sisseostmine ei vähenda organisatsiooni võimet pettuseriske juhtida.

Kolmandate osapoolte kasutamine ei vähenda finantsasutuse vastutust oma tegevusega seotud pettuseriskide juhtimise eest.

5. JUHTUMITE KÄSITLEMINE

Finantsasutus kehtestab sisekorraga protsessi pettusjuhtumite tuvastamiseks, registreerimiseks, eskaleerimiseks, uurimiseks ja lahendamiseks.

Pettusjuhtumite käsitlemise protsess võimaldab:

- juhtumi kiiret hindamist ja vahetut reageerimist;
- kahju piiramist;
- kliendi huvide kaitseks vajalike meetmete rakendamist;
- juhtumi asjaolude ja algpõhjuste väljaselgitamist;
- juhtumi eskaleerimist vastutavale juhtkonnale;
- õigusaktidest tulenevate teavitamiskohustuste täitmist;
- kontrollimeetmete täiustamist;
- juhtumite asjakohast dokumenteerimist.

Finantsasutus teeb koostööd pädevate asutuste, teiste finantssektori osaliste ning vajaduse korral teenusepakkujatega, et toetada pettuste ennetamist, tuvastamist ja tõkestamist kogu finantssektoris.

6. ANDMED, ARUANDLUS JA PIDEV TÄIUSTAMINE

Finantsasutus kogub ja analüüsib teavet pettusjuhtumite, riskisuundumuste ning kontrollimeetmete tulemuslikkuse kohta. Asjakohane teave on osa regulaarsest juhtimisaruandlusest ning jõuab piisava sageduse ja üksikasjalikkusega vastutava juhtkonnani, et võimaldada hinnata pettuseriski taset ja selle muutusi, otsustada vajalike vastumeetmete rakendamise üle ning jälgida nende tulemuslikkust.

Juhtimisinfo võimaldab hinnata:

- pettusjuhtumite ja nende katsete arvu, tüpoloogiat ning arengut;
- finantsasutusele ja tema klientidele pettustest tekkinud kahju ning hüvitatud summade suurust;
- peamisi riskisuundumusi ja pettuste toimepanemise viise;
- pettuste avastamise ja nendele reageerimise kiirust;
- ennetus-, avastamis- ja tõkestamismeetmete tõhusust;
- tuvastatud puudusi ja haavatavusi ning nende kõrvaldamise seisu;
- rakendatud ja kavandatud vastumeetmete piisavust ning tulemuslikkust;
- olulisi muutusi riskikeskkonnas.

7. KOOLITUS

Finantsasutus tagab, et juhtkonnal ja töötajatel on oma ülesannete täitmiseks piisavad teadmised ja oskused finantspettuste ennetamiseks, tuvastamiseks ning käsitlemiseks. Koolituste sisu, sagedus ja põhjalikkus vastavad töötaja ülesannetele ning tema tegevusega seotud pettuseriski tasemele.

Finantsasutus:

- korraldab pettuseriskide koolituse uutele töötajatele ning edaspidi regulaarselt nende rollist lähtuvalt;
- käsitleb koolitustel asjakohaseid pettuseviise, tüpoloogiaid, riskinäitajaid, sotsiaalse manipuleerimise võtteid ja muutusi riskikeskkonnas;
- selgitab töötajatele pettusekahtlustest ja -juhtumitest teavitamise ning nende eskaleerimise korda;
- ajakohastab koolitusi, arvestades uusi pettuseviise, toimunud juhtumeid, tuvastatud puudusi ja õigusaktide muudatusi.

Vajaduse korral hõlmab finantsasutus koolitus- ja teadlikkuse suurendamise meetmetega ka kolmandaid isikuid (agente, partnereid, teenusepakkujaid jne), kellele on finantsasutuse ülesanded edasi antud ning kelle tegevus võib mõjutada finantsasutuse pettuseriski.

8. KOOSTÖÖ

Finantsasutus teeb oma pädevuse piires koostööd pädevate asutuste, teenusepakkujate, teiste finantssektori osaliste ja muude asjaomaste osapooltega ning osaleb võimaluse korral sektoriülestes koostöövormides, et toetada pettuste ennetamist, tuvastamist ja tõkestamist. Koostöö ja teabevahetus toimub kohaldatavate õigusaktide ning konfidentsiaalsuskohustuste piires.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Andre Nõmm
juhatuse liige